

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte onsdag den 10. november 1965 kl. 10.30.

Møtet ble ledet av formannen, B e n t R ø i s e l a n d .

Til stede var: Bratteli, Hambro, Berg-Sæther (for Henningsen), Korvald, Leiro, Erling Petersen, Røiseland, Herman Pedersen (for Rakel Seweriin), Otto Lyng (for Stray), Wormdahl, Ingvaldsen, Hønsvald, Magnus Andersen, Borgen, Brommeland, Hovdhaugen (for Braadland), Garbo, Gerhardsen, Lange, Gjærevoll (for Treholt) og Møller Warmedal.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: forsvarsminister Grieg Tidemand.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Statssekretær Lund fra Forsvarsdepartementet og ekspedisjonssjef Kristiansen fra Utenriksdepartementet.

Formannen: Møtet er kalt saman for at ein skal drøfte den saka som står på møteinnkallinga. Forsvarsministeren skal gi ei orientering om *kommandoforhold i NATO's Nordkommando på Kolsås*.

Statsråd Grieg Tidemand: Den sak jeg vil forelegge komiteen, er spørsmålet om den tyske representasjonen på Kolsås.

Som bekjent kom dette spørsmålet først opp til vurdering etter at tysk medlemskap i NATO ble godkjent i 1955. Stortinget godkjente i 1959 tilbeordring av 2 tyske offiserer ved Nordkommandoens hovedkvarter på Kolsås. Våren 1963 godkjente Stortinget at den tyske besetning ble øket fra 2 til 10 offiserer. I dag tjenestgjør der 9 tyske offiserer ved denne kommando.

Efter hvert som det tyske bidrag til Nordkommandoens operative styrker har øket slik at dette nu utgjør det største av disse, har spørsmålet om den tyske representasjon i høyere stillinger i kommandoapparatet kommet i forgrunnen. Det er fra tysk side naturlig å ønske at de får innflytelse i det kommandoapparat som skal lede de styrker de selv har stillet til disposisjon. Det er fra SACEUR og Nordkommandoens side et behov for å besette en av de høyere stillingene i Nordkommandoen med en tysk offiser av generals eller admirals grad. En slik ordning vil gi Sjefen for Nordkommandoen en offiser med tilstrekkelig kunnskap og erfaring til å kunne tilrettelegge utviklingen av de tyske styrkers stridsevne m.v.

Spørsmålet om en tysk general eller admiral til Kolsås ble opprinnelig tatt opp av den tyske forsvarsminister i 1962 i forslaget om at antallet tyske offiserer på Kolsås skulle økes fra 2 til 10. Han forutsatte da at en av disse skulle ha generals eller admirals grad. Dette siste ble imidlertid den gang ikke fulgt opp av SACEUR.

Fra tysk side er saken senere berørt av den tyske ambassadør i Oslo, von Holten, under et besøk hos utenriksminister Lange 3. april 1964.

SACEUR kom imidlertid allerede i november 1963 med forslag om norsk godkjenning av en admiral eller general til Kolsås. Forsvarsminister Harlem svarte da at siden Stortinget for mindre enn ett år siden hadde behandlet spørsmålet om en økning fra 2 til 10 tyske offiserer på bakgrunn av det større tyske bidrag til

Nordkommandoens styrker, ville han nødig gå tilbake til dette allerede da, så meget mer som den militære situasjon heller ikke hadde endret seg. På den annen side uttalte statsråd Harlem at det ville være mulig å vurdere anmodningen om å tilbeordre en tysk general eller admiral på ny, før beordringen av den danske general i stillingen som Deputy Chief of Staff, Plans and Operations utløp i august 1965.

En fornyet henvendelse fra general Lemnitzer 28. februar 1964 ble 12. mars 1964 av statsråd Harlem besvart med at man i 1965 ville ha vunnet rimelig erfaring med den etablerte organisasjon på Kolsås, og at spørsmålet da kunne tas opp på nytt.

I et brev til SACEUR av 26. februar 1965 uttaler statsråd Harlem at Regjeringens syn samsvarer med SACEUR's når det gjelder de prinsipper etter hvilke tildelingen av høyere stillinger i Nordkommandoen burde skje. Dette gjaldt også for stillingen som Deputy Chief of Staff, Plans and Operations. Videre sier han at Regjeringen er enig i at det må være en rimelig sammenheng mellom Nordkommandoens styrker fra de forskjellige land og fordelingen av de høyere stillinger ved kommandoen. Han forutsetter videre kontakt vedrørende den praktiske håndtering av eventuelle endringer i den daværende fordeling av disse stillinger.

Av et brev fra Sjefen for Nordkommandoen, general Bray, til meg, fremgår det at statsråd Harlem tidlig i mars 1965 hadde opplyst at spørsmålet om godkjenning av en tysk general eller admiral til Kolsås måtte utstå til etter valget.

Den 30. mars 1965 sier SACEUR i et brev til statsråd Harlem at han er innforstått med at saken utsettes til etter valget.

Den 4. oktober 1965 sier statsråd Harlem i en påtegning på et notat at det har vært hans hensikt å forelegge spørsmålet om tyskere på Kolsås for Stortinget og drøfte med den nye militærkomite i hvilken form dette burde skje.

Jeg er orientert om at den danske regjering er innforstått med at tyskerne får besette en generals- eller admiralsstilling ved Nordkommandoen, selv om de hadde foretrukket stillingen som Deputy Chief, Logistics and Administration istedenfor Deputy Chief of Staff, Plans and Operations.

Av alt dette tør det gå frem at det av hensyn til Nordkommandoens planlegging og bruk av de tildelte styrker er sterkt ønskelig å la tyskerne som den største bidragsyter av disse styrker, bli tildelt en av de til sammen 8 stillinger tillagt disse grader. Det fremgår videre at den tidligere forsvarsminister og vel også Regjeringen, har vært innforstått med rimeligheten i dette. En må oppfatte saken slik at både SACEUR og Sjefen for Nordkommandoen har skjellig grunn til å tro at deres anmodning vil bli etterkommet av Regjeringen eller forelagt Stortinget i høst.

Rent prinsipielt vil det vel være galt å behandle Tyskland eller tyske offiserer annerledes enn vi behandler andre medlemsland i NATO og deres offiserer.

På bakgrunn av at det tyske bidrag til Nordkommandoens styrker stadig har øket og at de tyske styrker i dag er de største som står til Nordkommandoens disposisjon, anser også jeg at det er rimelig at en imøtekommer SACEUR's anmodning om at en tysk admiral besetter stillingen som Deputy Chief of Staff, Plans and Operations ved kommandoen.

I Innst. S. nr. 119 for 1962-63 fra militærkomiteen er spørsmålet om grad for de 10 tyske offiserer ved Kolsås ikke berørt. Dette er derfor heller ikke berørt i

Stortingets vedtak om utvidelsen fra 2 til 10 offiserer. Rent formelt skulle det så vidt jeg kan skjønne foreligge grunnlag for å tilbeordre en tysk general eller admiral som en av de 10 godkjente offiserer. I bilag til departementets skriv til militærkomiteen av 22. november 1962, som var grunnlaget for komiteens innstilling, er imidlertid ordet "field grade" eller med andre ord, stabsoffiser nevnt, så spørsmålet kan fortone seg noe tvilsomt.

Da beordringen for den nåværende Deputy Chief of Staff, Plans and Operations ved Nordkommandoen, den danske general Holm, efter normal periode for lengst er utløpet, haster det nu med avgjørelsen av denne saken.

Jeg skal få tilføye at jeg har konferert med tidligere statsråd Harlem om dette, og han er enig i den fremstilling som jeg her har gitt.

Jeg vil da gjerne få høre hvordan komiteen stiller seg til dette spørsmål.

Formannen: Er det nokon som har merknader å gjere?

Hønsvald: Det er riktig at militærkomiteen ikke uttalte seg om spørsmålet om graden, men det var dissens i militærkomiteen når det gjaldt spørsmålet om å utvide antallet tyske offiserer fra 2 til 10. Årsaken til dissensen var ganske enkelt at de som dissenterte, var engstelige for den utvikling som vi nå kommer til å oppleve, og vi får akkurat den samme dissens i militærkomiteen når det gjelder det spørsmålet som foreligger her nå om graden på de tyske offiserer, som vi hadde tidligere. Det ble den gang uttrykkelig sagt at det var dette som var årsaken til dissensen. Man må derfor ikke gjøre regning med at det blir enstemmighet i militærkomiteen og dermed heller ikke i Stortinget, om denne saken skal forelegges for Stortinget. De som ikke dissenterte, var forberedt på at man før eller siden ville få en høyere tysk offiser på Kolsås, så det kommer ikke som noen overraskelse. Men dissens unngår vi ikke.

Ingvaldsen: Det er riktig som hr. Hønsvald sier, at det var dissens i militærkomiteen siste gang, men jeg er ikke helt sikker på behandlingsmåten i denne omgang. For meg står det i grunnen slik at blant de ti kan det være en offiser av generals eller admirals grad, men man har altså ikke tatt det skrittet hittil. Hvis det er tilfelle, vil man vel kunne uttale seg om det her i denne forsamling. Min oppfatning er den at man bør gå med på denne anmodningen fra SACEUR. I tillegg til de argumenter som forsvarsministeren kom med, tror jeg at det rent generelt er av meget stor betydning at tyskerne nå etter hvert får den plass i kommandoen og i hele samarbeidet i NATO som tilkommer dem som likeverdige partnere. Jeg for min del har alltid lagt den største vekt på at de tyske styrker skal være integrert i NATO, og jeg tror at integreringsprinsippet, det at de tyske styrkene bare er en del av NATO også kommandomessig, er av meget stor betydning. Så jeg for min del anser det av mange grunner riktig at det nå blir en tysk general eller admiral på Kolsås. Men jeg vil gjerne høre om dette må frem for Stortinget. Jeg kan ikke si at jeg i øyeblikket har det inntrykk at man behøver å ta det opp i Stortinget, for jo mer blest man gjør

om det, desto sterkere vil jo SF og kanskje andre ta det opp. Men for mitt vedkommende synes jeg det er en helt naturlig og selvfølgelig utvikling.

Halvard Lange: Jeg skulle tro at det beste – hvis det kan gjøres på den måten – ville være at dette ble avgjort etter drøfting her i komiteen uten at det ble brakt inn som egen sak i Stortinget. Det er grunnlag i det vedtaket som tidligere er gjort om de ti offiserene, for å akseptere en offiser med generals eller admirals grad blant de ti, og vi bør se å komme bort fra den situasjon at alt som har med Vest-Tysklands deltagelse i kommandoapparatet å gjøre, behandles som en sak i særstilling. Vest-Tyskland har vært med så lenge nå og har etter hvert ydet et så stort bidrag til hele NATO's forsvar i Europa, at vi vel bør prøve å komme bort fra å sette et særstempel på dem som alliert nasjon.

Garbo: Jeg fikk ikke helt klart tak i hvilken stilling denne generalen eller admiralen er tiltenkt. Er det slik å forstå at han faktisk vil være en nestkommanderende ved kommandoen på Kolsås?

Statsråd Grieg Tidemand: Nei, han skal ikke være nestkommanderende, han skal ha en tilbaketrukket stabstilling for operasjonene, så det er ikke en mann som vil komme særlig meget frem i rampelyset.

Garbo: For jeg merket meg at danskene hadde et særstandpunkt når det gjaldt hvilken stilling han burde bekle.

Statsråd Grieg Tidemand: Forholdet er at danskene har en mengde tyske offiserer i sin stab, blant annet også i operasjonsstaben, og ville se det som en fordel å få dempet det noe ned. Det er derfor de ville ha foretrukket dette med Logistics. Men SACEUR har satt svært meget inn på at det skal være i Operations i dette tilfelle.

Jeg kan kanskje få tilføye at jeg i for går fikk et brev fra SACEUR om dette spørsmål, hvor han meget sterkt betonet nødvendigheten av at det tas en rask avgjørelse her, og betonet viktigheten av at vi går til dette skritt.

Wormdahl: Hvis det synet skal vinne fram at denne saken kan avgjøres her i den utvidede utenrikskomite uten å bli forelagt for Stortinget, ville jeg for min del anse det rimelig om komiteens medlemmer fikk seg tilstilt et referat av det foredrag forsvarsministeren nå har holdt, eventuelt med underliggende dokumenter som forsvarsministeren nå har nevnt noen av, og at man kom tilbake til saken i et senere møte.

Formannen: Det er å merke at denne komiteen ikkje kan avgjere nokon ting, dersom den ikkje har fått i oppdrag av Presidentskapet å legge fram innstilling. Denne komiteen er jo eit konsultativt organ for Regjeringa, og Regjeringa får legge den brett som den finn grunn til på det som blir sagt her og det resultat ein kjem

fram til her. Vi har ikkje no fått saka send frå Presidentskapet med oppmoding om å avlevere innstilling.

Hønsvald: Men det er jo allikevel slik at fire medlemmer av denne komite har adgang til å forlange en sak innbragt for Stortinget.

Formannen: Det stemmer.

Bratteli: Siden det ikke, så vidt jeg kunne høre, fremgikk helt klart av forsvarsministerens redegjørelse, vil jeg for ordens skyld spørre om Regjeringen har tatt standpunkt til denne saken, om det er Regjeringens standpunkt som forsvarsministeren redegjorde for her?

Statsråd Grieg Tidemand: Jeg har foredratt saken i Regjeringen og også meddelt Regjeringen at jeg ville fremlegge saken for denne komite. Endelig standpunkt er ikke tatt av Regjeringen formelt.

Bratteli: Men reelt?

Statsråd Grieg Tidemand: Reelt vil jeg helst si at man jo svært gjerne ville høre hva den utvidede utenrikskomites syn var på dette, på grunn av den spesielle forhistorie som denne saken har hatt.

Formannen: Nokon fleire merknader? – Vel, då trekkjer eg den konklusjon at forsvarsministeren har fått den nødvendige orientering om det synet som rår her, og så får Regjeringa ta sitt vedtak på grunnlag av det.

Møtet hevet kl. 10.55.